

безпека на робочому місці набуває дедалі більшої актуальності, освоєння дисциплін «Основи охорони праці» та «Охорона праці в галузі» в педагогічних ЗВО стає особливо важливим. Професія вчителя та вихователя передбачає високий рівень відповідальності та постійний контакт із учнями та дітьми. Тому вчителі повинні не тільки мати професійні знання, а й дотримуватися норм охорони праці. Наприклад, знання про безпечну евакуацію у разі надзвичайних ситуацій чи правильну організацію навчального та виховного процесу допомагають зменшити ризики для здоров'я учнів, дітей дошкільного віку і самих педагогів. Сучасний світ ставить нові вимоги до безпеки в освітніх установах. Пандемія COVID-19 та воєнне положення в Україні підкреслили важливість суворого дотримання техніки безпеки, поведінки у надзвичайних ситуаціях, санітарних норм і гігієнічних правил. Вивчення охорони праці забезпечує здобувачам освіти педагогічних ЗВО знаннями та навичками, що дають їм можливість ефективно реагувати на зміни в середовищі й забезпечувати безпеку як для себе, так і для своїх учнів та вихованців.

**Ключові слова:** основи охорони праці, охорона праці в галузі, педагогічні заклади вищої освіти, здобувачі освіти, техніка безпеки, надзвичайні ситуації, санітарні норми, гігієнічні правила.

УДК 378.015.31:005.336.2:37.011.3-051

#### FORMATION OF IMAGE STRATEGIES AS A COMPONENT OF THE TEACHER'S SOCIAL-PERCEPTIVE COMPETENCE

#### ФОРМУВАННЯ ІМІДЖЕВИХ СТРАТЕГІЙ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО- ПЕРЦЕПТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

**Євген Роздимаха**

доктор філософії (PhD),  
старший викладач  
E-mail: yevhen.rozdymakha@gmail.com  
ORCID 0000-0002-0158-3207  
ДВНЗ «Донбаський державний  
педагогічний університет», Україна

**Yevhen Rozdymakha**

Doctor of Philosophy (PhD),  
Senior Teacher  
E-mail: yevhen.rozdymakha@gmail.com  
ORCID 0000-0002-0158-3207  
SHEI "Donbas State Pedagogical  
University", Ukraine

**Михайло Шеремет**

здобувач 3 (освітньо-наукового)  
рівня вищої освіти, спеціальності  
011 Освітні, педагогічні науки  
E-mail: michael.n.sheremet@gmail.com  
ORCID 0009-0006-1953-9016  
ДВНЗ «Донбаський державний  
педагогічний університет», Україна

**Mykhailo Sheremet**

applicant of 3 (educational and scientific)  
level higher education on specialty  
011 Educational, pedagogical sciences  
E-mail: michael.n.sheremet@gmail.com  
ORCID 0009-0006-1953-9016  
SHEI "Donbas State Pedagogical  
University", Ukraine

**Микола Ананьєв**

здобувач 3 (освітньо-наукового)  
рівня вищої освіти, спеціальності

**Mykola Ananiev**

applicant of 3 (educational and scientific)  
level higher education on specialty

011 Освітні, педагогічні науки  
E-mail: i.am.nick.ua@gmail.com  
ORCID 0009-0007-2114-9022  
ДВНЗ «Донбаський державний  
педагогічний університет», Україна

011 Educational, pedagogical sciences  
E-mail: i.am.nick.ua@gmail.com  
ORCID 0009-0007-2114-9022  
SHEI "Donbas State Pedagogical  
University", Ukraine

### ABSTRACT

*The article analyzes image strategies in terms of building communication between teachers and students, their impact on the processes of both information assimilation during the educational process and the functioning of the socio-cultural environment of the student body. The peculiarities of the influence of the teacher's image on both the formation of an adequate educational process and information assimilation by students are revealed. The place of image strategies in the processes of intensification of the educational process and harmonization of the student body environment is established.*

*The authors of the article investigated the processes of both the direct construction of the teacher's image, the peculiarities of the analysis of the influences on these processes, and a whole range of various factors that influence this process: the influence of the socio-cultural background of the team, the features of the "teacher-student" dialogue, types of communication during teaching, ways of perceiving information, the influence of innovative methods on the teaching process and the assimilation of information by students.*

*The place and role of image strategies and their influence on the variability of the teaching process are the purpose of this article. Understanding both the place of image strategies in the educational process and the accompanying processes around them: communication methods, pedagogical values and tasks, the place of consciousness and self-awareness of the student in the course of learning; understanding both the innovativeness and multisensory nature of teaching, as well as the processes of empathy and congruence, as psychological aspects of the impact on the educational process, appear as an essential component of the modern educational process. Therefore, determining the features of their functioning and deployment in the teaching process is an urgent problem of modern pedagogical science.*

**Key words:** *perceptual competence, synergy, multisensory learning, image strategies, image, acmeology.*

**Актуальність теми.** Формування іміджевих стратегій педагога на сучасному етапі змінності соціокультурних полів юнацтва і молоді, поруч з впливом інформаційних технологій і послабленням контролю над учнями, постає значним фактором для кореляції соціально-перцептивної компетентності викладача. Перцептивна компетентність вчителя набуває особливого значення в процесі змінності учнівських колективів, але в інформаційну епоху іміджева стратегія викладача, в тому числі, направляє стратегії побудови перцептивної компетентності.

Іміджеві стратегії викладача і їх адекватне оформлення впливають на його сприйняття учнівським колективом, сприяють формуванню гармонійного навчально-виховного процесу, створюють сприятливі умови для продуктивного навчання. Соціально-перцептивна компетентність викладача постає

інструментом змінності і моніторингу процесу викладання, є елементом інтенсифікації навчання. Вона дозволяє варіювати методи викладання і інформаційне наповнення задля кращого засвоєння учнями інформації. Іміджева стратегія стає одним з елементів налагодження комунікації і гармонізації сприйняття учнями викладача, що надає значний вплив на хід процесу викладання.

Дослідження іміджевих стратегій і їх впливу на навчально-виховний процес взагалі, і на соціально-перцептивну компетентність викладача зокрема, можна вважати перспективним науковим завданням.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Особливості іміджевих стратегій і їх вплив на навчально-виховний процес, особливості комунікації під час викладання постають суттєвим питанням сучасної педагогічної науки і знайшли помітне місце в науковій літературі.

Нагальні питання сучасної педагогічної науки щодо підвищення якісного рівня освіти як умови сталого розвитку суспільства, економіки визначається у Законах України «Про освіту» (2020), «Про вищу освіту» (2024), «Про професійну (професійно-технічну) освіту» (2020), «Про фахову передвищу освіту» (2020). Усвідомлення фактів, що високоякісна освіта і освічений фахівець виступають основою конкурентоспроможності визначається основою Концепції розвитку освіти в Україні на період 2015-2025 роки (2015).

В. Бучма (2019) висвітлила діалогову стратегію вчителя при побудові навчального процесу, вплив комунікації на саморозуміння і самосприйняття учнями себе, вплив на ці процеси підліткової соціалізації, а також стратегії розбудови продуктивної комунікації учителя і учня. І. Донець, А. Григоренко, О. Волошина & К. Штепа (2020) дослідили розгортання діалогового спілкування і комунікації вчителя і учнів в ході навчально-виховного процесу. В. Олексенко (2015) розглянув процеси формування професійного іміджу педагога, висвітлив фактори, що впливають на процес побудови і функціонування іміджевих стратегій під час викладання. Г. Євтушенко, А. Бабошко & Д. Бушля (2016) в своїй роботі показали процеси функціонування і впливу різних факторів на процес викладання в аспекті побудови іміджу викладача.

Стратегії побудови процесу викладання знаходяться під впливом різноманітних факторів. Кожна з цих проблем має складну і особливу системність, і дослідження їх місця і взаємодії цих факторів між собою стає важливим завданням педагогічної науки. С. Литвинова (2021) висвітлила використання мультисенсорного підходу до навчання, його вплив на сприйняття інформації учнями в процесі використання великої кількості джерел і засобів сприйняття інформації стосовно окресленої тематики. Проблеми інноваційної діяльності викладача, особливості побудови навчально-виховного процесу в цьому аспекті знайшли відображення в роботах Д. Овсюк & Л. Рибалко (2024), де показано процеси побудови інновацій під час викладання. В процесі викладання педагог може зіткнутися з певними конфліктними ситуаціями. Особливості конфлікту під час освіти між вчителем і учнями, причини і особливості існування тих чи інших конфліктів розглядає в своїй праці С. Ніколаєнко (2013). При цьому зазначені вимоги до інноваційності викладання можуть зіткнутися з потребою підготовки викладачів до певних змін, потребою удосконалення перцептивної компетентності. Тому освіта дорослих, андрагогіка

посідають важливе місце, адже дозволяє провести підвищення професійної кваліфікації. Проблеми освіти дорослих досліджено в роботі О. Мельниченко (2020), де показано особливості цього процесу, можливі проблеми і засоби інтенсифікації.

При цьому навчально-виховний процес постає та функціонує під впливом різних факторів соціокультурного середовища. Погляд на ці фактори з наукових позицій дозволяє дослідити їх вплив на процеси, що є проблематикою даної статті. Н. Гаркавенко & С. Доскач (2023) висвітлили питання конгруентності, як феномену узгодженості внутрішніх і зовнішніх проявів людини в аспекті міжлюдської комунікації. Ю Чекстере (2021) дослідила питання емпатії в педагогічному процесі, різні прояви і вияви цього явища, а також статистику проявів емпатії під час навчально-виховного процесу. О. Вознюк (2009) висвітлив з позицій педагогічної проблематики синергетику, як процес, що схильний до самоорганізації. Г. Сотська (2017) висвітлила акмеологічну проблематику процесів виховання і навчання, створення сприятливих умов для змінності і інтенсифікації процесу викладання задля гармонізації навчально-виховного процесу.

Отже, зазначена проблема складається з багатьох факторів впливу і має значний вплив на продуктивність процесу викладання, тому вивчення даної проблема постає перспективним напрямом наукової роботи.

**Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання:** метою статті є визначення місця іміджевих стратегій в рамках функціонування перцептивної компетентності викладача; виявлення факторів, що впливають на процес викладання в аспекті побудови і функціонування іміджевих стратегій. Функцією перцептивної компетентності є зміна стратегій викладання в залежності від реакції учнів на навчальний матеріал для інтенсифікації навчально-виховного процесу. На цей процес впливають наступні фактори: способи і особливості комунікації, процеси сприйняття інформації, особливо важливі елементи, що впливають як на іміджеві стратегії викладача, так і на побудову функціонування перцептивної компетентності.

**Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.** Місце іміджевих стратегій вчителя постає важливим елементом навчально-виховного процесу. Вчитель повинен погоджувати власні іміджеві стратегії з загальним фоном навчального закладу і відповідати напрямку викладацької стратегії, співвідносити власну діяльність з завданнями інтенсифікації виконання навчального плану. Іншими словами, іміджеві стратегії стають для викладача одним з елементів інтенсифікації викладацької діяльності і збільшення її продуктивності. Постать вчителя у системі освіти полягає не тільки в передачі навчальних матеріалів, але і в створенні і кореляції гармонійного соціокультурного поля навчального закладу, виконання виховних завдань, розв'язання певних конфліктних ситуацій.

Імідж постає складним феноменом через неоднозначність і суб'єктивність сприйняття його як такого. Існує загальний соціокультурний фон, певні групові уявлення і індивідуальне сприйняття оточуючого. При цьому в суспільстві з більш-менш доступним плюралізмом думок ці речі можуть не співпадати. Тому, певний імідж може викликати як схвалення одних, так і засудження інших. «Образ, який може мати раціональний або емоційний характер, що виник у

психіці людини – у сфері її свідомості або підсвідомості в результаті прямого сприйняття тих чи інших характеристик об'єкта» (Олексенко, 2015: 259). В цьому аспекті сприйняття учнями вчителя може мати різноманітні конотації, завдання вчителя дослідити співвідношення власного задуму і вірогідного сприйняття інформації учнями, тому він «спочатку проводить аналіз зовнішності та якості людини, потенціалу можливостей, а згодом знаходяться ідеї перевтілення. Після цього будується нова картина, яка через певний час буде представлена суспільству» (Олексенко, 2015: 261). В педагогічному розумінні слід пам'ятати, що імідж педагога повинен бути гармонійним до навчально-виховного процесу.

Побудова діалогового спілкування між вчителем і учнем постає важливою проблемою в сучасній педагогічній парадигмі. Системна роль вчителя, в тому числі, полягає в налагодженні контакту з учнями задля гармонізації навчально-виховного процесу. «Діалогове спілкування визначається як суб'єкт-суб'єктне спілкування, метою якого є взаємопізнання, а також самопізнання і саморозвиток його учасників. Відомо що взаємодія в системі «учитель-учень» відбувається з метою виконання спільної діяльності (навчання і виховання)» (Бучма, 2019: 13). В розумінні розвитку перцептивної компетентності, як змінності власних методів викладання в залежності від прагнень аудиторії діалог з учнем допомагає перенаправити енергію учня і самому на певному розумінні почати діяти перцептивно. Тобто, в процесі діалогу вчитель може переправити активність учня на налаштування під навчальну активність. Сублімація енергії учня зі сторонніх занять на процес навчання може додатково задіяти його потенційні можливості. «У підлітків одним зі способів відокремити власне «Я» від «Я» інших людей – є активна взаємодія з ними, що можлива за умови активного спілкування з ними. В процесі такого спілкування встановлюється психологічний контакт вчителя з учнями, відбувається обмін інформацією, а також взаємовплив і взаємодія. В залежності від сприйняття вчителем підлітка і навпаки, виникає сприйняття і розуміння один одного» (Бучма, 2019: 14). В такому розумінні пошук власного «Я» чи самореалізація учня може протікати в процесі навчальної діяльності. Тому, діалогове спілкування і гармонійна комунікація між вчителем і учнем не тільки сприяє налагодженню дисципліни, але й задіює сторонню енергію і інформацію на предмет вивчення, урізноманітнює ситуативні ситуації і наявну інформацію, що сприяє цікавості матеріалу. Тут ми підходимо до проблеми мультисенсорного навчання, що являє собою педагогічну технологію, під час використання якої задіюється більше одного почуття. Використання цих технологій дозволяє деталізувати інформацію, створити додаткові логічні зв'язки, та розв'язати задачі, сприймаючи невербальні засоби комунікації (Литвинова, 2021: 62).

Поруч з цим комунікація вчителя і учня при використанні мультимедійних технологій викладання постає на декількох рівнях. Передача інформації супроводжується її груповим аналізом. При ньому може залучатись в тому числі стороння інформація, яка додає додаткові сенси. Ці процеси протікають з постійним нарощенням як рефлексії, так і різновекторності інформаційних потоків: сама інформація, її осмислення в соціокультурній групі з наявною специфікою, переосмислення її при залученні додаткової інформації. В цьому вимірі імідж вчителя посідає особливу роль «...для професій «людина-людина»

та «людина-колектив», що не передбачають взаємодію з великою кількістю людей, цей процес є менш значущим. Особливу роль імідж та його побудова відіграє для професій «людина-соціальна група», прикладом якої є професія викладача. На сучасному етапі розвитку суспільства важливим й актуальним постає питання якісної співпраці між викладачем ВНЗ та студентом у системі вищої освіти, оскільки загострюється проблема пасивної участі студентів в процесі навчання, відчутне їх небажання до нових знань та інтелектуального розвитку в межах ВНЗ» (Євтушенко, Бабошко & Бушля, 2016: 631). Тобто, працюючи з соціальною групою шкільного колективу, вчитель вступає в одночасну комунікацією як з усією групою, так і з її окремими представниками, де «... одним із головних рушійних механізмів вирішення цієї проблеми та засобом реалізації найкращих принципів навчання є формування іміджу викладача. Позитивний педагогічний імідж – найважливіший складник майстерності викладача, що зумовлює бажання студентів до навчання та результативність цього процесу» (Євтушенко, Бабошко & Бушля, 2016: 631).

При цьому досить важливим проявом навчально-виховного процесу є емпатія педагога, розуміння почуттів співрозмовника. В педагогічній перспективі це постає суттєвою компетенцією практикуючого викладача. На ці процеси значно впливають стресові стани індивідуума і суспільства в цілому, ускладнюючи чи закриваючи канали комунікації (Чекстере, 2021). За даними досліджень, основним каналом емпатії для викладачів виступає емоційний, що дозволяє розуміти емоції тих, з ким йде співпраця. 50 % показали високі результати, 44 % середні результати, 6 % знижений рівень. Ідентифікація в емпатії, вміння зрозуміти іншого, поставити себе на місце іншої людини: 31 % мають високий рівень, 56 % мають середній рівень, 13 % мають знижений рівень. Розвиток установок до емпатії в дослідженні показав, що переважна більшість мають середній канал емпатії і 6 % знижений. Інтуїтивний канал емпатії в дослідженні відображає, що 25 % викладачів мають високий рівень, 50 % показали середній рівень, 19 % – знижений рівень, 6 % показали низький рівень (Чекстере, 2021). Тобто, за цими дослідженнями можемо констатувати, що здатність до різних проявів емпатії в основному знаходяться на середньому рівні. Емпатія, як розуміння співрозмовника розповсюджена, але не всеохоплююча.

В нашому розумінні, правильно організована комунікація вчителя і учня дозволяє розгорнути як аудіальну, візуальну і тактильну складову мультисенсорного навчання, так і створити за допомогою додаткових сенсів нові ракурси і нюанси сприйняття інформації. На ділі це повинно вилитись в залучене вивчення матеріалу учнями, ментальну зацікавленість ними, краще запам'ятовування інформації. Таким чином можна доповнити мультисенсорне навчання, і в процесі розгалужених каналів інформації комунікація буде слугувати діяльним компонентом навчання, в тому числі самоактуалізуючи навчально-виховний процес.

Зауважимо, що «... традиційними вважається дві групи цінностей: цінності-цілі (термінальні цілі), що характеризують тривалу життєву перспективу людини та цінності-засоби (інструментальні), що слугують інструментом досягнення термінальних» (Бучма, 2019: 14). В такому розумінні іміджеві стратегії викладача постають інструментальною ціллю, адже для

педагога особистісна стилістика направлена на інтенсифікацію навчально-виховного процесу, діяльнісне задіяння учнів. Але встановлений стиль викладання і власний діяльнісно-науковий доробок, система характерних саме для цього викладача методів і прийомів викладання, можуть стати і термінальною. Довгою в часовому вимірі ціллю, бо ці напрацювання стають вже особливим педагогічним підходом. Отже, іміджеві стратегії викладача мають на початкових етапах інструментальну характеристику, але поступово вони можуть переростати в сталу термінальну ціль.

Постанова проблеми конгруентності комунікації вчителя і учнів розгортається і на рівні узгодження стилістики викладача, його іміджевої стратегії і завдань навчально-виховного процесу. В цьому розумінні інструментальне і термінальне розуміння стилю викладача дещо збігається, коли «... реципієнт оцінює схвально комунікатора, який дав позитивну оцінку певному предмету, який реципієнт оцінив негативно, то в його когнітивній системі виникає не конгруентність, оскільки думка двох сторін – це не його власна, а судження комунікатора, яке спрямовано позитивно, не збігається» (Гаркавенко & Доскач, 2023: 125). Тобто, іміджеві стратегії, які в довгій перспективі пов'язуються людиною з інформаційним фоном, і їх невідповідність до запровадженого настрою певної тематики, викликає дисбаланс. При тому, що конгруентність розуміється, в даному випадку, як узгодженість внутрішніх проявів зовнішнім і навпаки, певним чином адаптований імідж вчителя здатен додатково перенаправляти увагу учнів, і при змінності методик в перцептивній компетентності навчальний матеріал повинен в невербальних проявах викладача мати певні додаткові конотації, що підкреслюють зміст і додатково фіксують матеріал. Як вважають автори, конгруентність це відповідність між внутрішнім досвідом, усвідомленістю матеріалу і способу його донесення (Гаркавенко & Доскач, 2023: 126). «Захопити їх власним прикладом, викликати бажання ідентифікувати себе з представниками різних професій» (Донець, Григоренко, Волошина & Штепа, 2020: 223). В такому розумінні цілісність викладача, його сформований образ будуть створювати потрібне емоційне навантаження. Професійна ідентифікація особистості – тривалий, багатомірний, суперечливий процес, який передбачає: 1) накопичення знань про себе, 2) усвідомлення нормативів розвитку, 3) оцінювати себе на основі цих знань і нормативів, 4) прояв перетворення функції самосвідомості, що виражається в самовдосконаленні особистості як суб'єкта майбутньої професійної діяльності (Донець, Григоренко, Волошина & Штепа, 2020: 226).

На нашу думку уваги заслуговує «... класифікація педагогічних цінностей, до яких відносять: цінності-цілі (соціальна значущість педагогічної діяльності, творчість, можливість саморозвитку), цінності-засоби (чуйність, терпимість, життєрадісність, готовність відстоювати власну думку), цінності-якості (творчість, активність, гуманізм» (Бучма, 2019: 14). Всі ці цілі постають при гармонійному педагогічному процесі в синергії. Але тут криється доволі суттєва проблема. Синергія при спробі її побудови на уроці вчителем може ставити направленою швидше на цілісність знань, ніж їх конкретний зміст (Вознюк, 2009). Такий підхід в теорії створює цілісну і відпрацьовану учнем базу знань і навичок, тобто вміння їх приміняти. Але тут криється одна з проблем взагалі відходу від традиційний репродуктивних зі сторони учнів

методів відтворення ними великих масивів інформації – втрата науковості навчання. Справа в неоднозначній привабливості мультимедійного чи творчого методу навчання для учнів: при низькому рівні розвитку учні будуть не здатні до продуктивної і наповненої сенсом діяльності, і їх робота може поступово взагалі втрачати предметність. Тут наявне протиріччя між необхідністю під час заняття здобути і опрацювати якомога більшу кількість знань і втраті деякої частини навчального матеріалу, який міг бути опрацьований при традиційному репродуктивному підході вивчення матеріалу під час навчання за допомогою мультимедійних і творчих підходів. Щоб згладити це протиріччя, на думку авторів статті, адекватний імідж викладача і стиль викладання при перцептивних змінностях викладання може збалансувати пропорцію засвоєння нових знань до процесу їх творчого опрацювання. Послідовники запровадження синергетичного міждисциплінарного підходу пропонують надати навчанню самоорганізуючу, творчу функцію, в якій сукупності певних явищ (подій, фактів, активностей) будуть проаналізовані в ракурсі здобуття нових знань. Ключовим при реалізації синергетичного підходу до навчання є розкриття внутрішніх можливостей учня (Вознюк, 2009). Але знову ж таки, синергетичний підхід до міждисциплінарного навчання може не бути досягнутий учнями середнього і низького рівня, тому це слід враховувати при використанні таких методик. В цьому аспекті роль вчителя є роллю організатора, трохи зближує ці методики з сократівськими.

В таких умовах важливим механізмом підвищення компетентності сучасного педагога стає постійний моніторинг учнівського середовища як на предмет соціальних відносин, так і певних аспектів культурних і субординаційних диспозицій. З позицій андрагогіки, важливим фактором самоосвіти стає самоспрямоване навчання, коли людина бере на себе діагностування власних навчальних проблем, навчальних ресурсів і очікуваних результатів навчання (Мельниченко, 2020: 26). Проблема адекватності і співвідносності з колективом учнів на соціокультурному і ментальному рівні є однією з ключових в педагогічній практиці, адже саме від налагодження такої взаємодії залежить успішність педагогічного процесу. І тут само криється можливий конфлікт типу «діти-батьки», конфлікт поколінь. При цьому, конфлікт педагога і учня в науковій думці і його оцінка різняться – одні науковці вважають, що такий конфлікт є позитивним явищем, адже оздоровлюють відносини і стимулюють пошукову активність, інші науковці вважають, що в конфлікті учні є учасниками і він має анти виховний процес (Ніколаєнко, 2013: 222). Конфлікти в школі поділяють на конфлікти діяльності, конфлікти поведінки, конфлікти взаємин. Але при цьому відповідальність за вирішення конфліктів, перш за все, лежить на вчителі як організаторі навчального процесу, при цьому наявне різне бачення ситуації вчителем, учнями і їх батьками (Ніколаєнко, 2013: 226). Тут можемо зазначити, що правильно побудований імідж і перцептивна компетентність дозволяють нівелювати чи не допускати конфлікт, але неадекватно побудована стратегія іміджу і погана перцептивна компетентність навпаки спонукають конфлікт. Причини виникнення конфліктів, про які зазначають дослідники – нездатність вчителя спрогнозувати дії учня, намагання вчителя будь-що зберегти свій статус, надмірна суворість до учнів, оцінювання не вчинків учня, а самого учня, нездатність вчителя до самоконтролю тощо (Ніколаєнко, 2013: 224).



В цілому, їх часто можна пояснити чи малим розвитком перцептивної компетенції і емпатії, чи особистим неблагодійним життєвим фоном. Стилїстика викладача створює необхідне тло для предметної і продуктивної взаємодії з учнями. Імідж не обов'язково має співвідноситись з соціокультурним середовищем молоді, тобто копіювати його і вводити вчителя до нього як учасника. Але імідж створює опору для комунікації. Наразі важко уявити групи чи курси, що постійно б збирали дані про молодь і надавали такі знання педагогам. Тому так важливо виглядає андрагогіка, як освіта дорослих в аспекті само спрямованого навчання. Це може бути ефективним ще і тому, що дані будуть збиратись і аналізувати з конкретного учнівського колективу про конкретний учнівський колектив. Тому такі знання будуть практично цінні. При цьому, при здобутті і наданні знань потрібно керуватись принципами андрагогіки: принцип опори на досвід, індивідуалізація навчання (направлена на цілі і враховує доступ), системність навчання, принцип актуалізації результатів навчання, принцип елективності навчання (надання свободи вибору цілей і засобів при навчанні) (Мельниченко, 2020: 27). Всі ці моменти не завжди співпадають з загальними педагогічними принципами навчання, вони призначені для навчання дорослих. В аспекті формування іміджу і здобуття навичок перцептивної компетентності можна відмітити принцип елективності навчання викладача і принцип актуальності матеріалів. Справа у динамічності сучасного соціокультурного середовища молоді і його динаміки і змінності.

Повага до інших суб'єктів освітнього процесу, партнерство, цінності-знання, що, «... з одного боку, забезпечують ефективність процесу соціалізації особистості учня, а з іншого – ефективність процесу, цінності-відносини, що забезпечують взаємодію між суб'єктами освітнього процесу (толерантність, справедливість, гуманізм, емпатія)» (Бучма, 2019: 14). Тобто, на даному етапі взаємодія між вчителем і учнем повинна проявлятись в налагоджених стосунках. До того ж, в даному випадку при залученні учнів до комунікації і творчості під час навчання підключається їх власне соціокультурне поле. Йде як власне обговорення заданого матеріалу, так і підключення певних диспозицій власного дискурсу «Я». Тобто людина привносить до обговорення певні власні приклади і ідеї. Це можуть бути приклади, довкола яких можна додатково проаналізувати тему, певний цікавий погляд, що додатково розкриє тему. Чи певна активність, що дозволить розглянути інформацію під новим кутом зору. Таке навчання можна назвати інноваційним. Отже, «... інноваційна діяльність викладача вищої школи – постійний пошук невирішених проблем педагогічної практики та створення нових, а також оновлення наявних методів, засобів, технологій для їхнього вирішення» (Овсюк & Рибалко, 2024: 33). Таким чином, інноваційна діяльність як пошук нових підходів до завдань інтенсифікує навчальний процес. Вважаємо не менш важливим виявом креативності є «... вміння застосовувати традиційні освітні методи та технології, наявні засоби для нестандартного використання під час виконання професійних обов'язків викладачем вищої школи» (Овсюк & Рибалко, 2024: 33). Інноваційність є напрямком і інструментом, а не самоцілью викладання, адже дозволяє активізувати вивчення предмета чи поглянути на певний предмет під новим кутом. В даному випадку дуже важливим є акмеологічність викладання, як моніторинг і вдосконалення власної педагогічної практики (Овсюк &

Рибалко, 2024: 35). Як зазначають дослідники акмеологічного підходу у педагогіці, накопичення знань у вигляді інновацій є синтезом з різних сфер буття людини. Такий підхід передбачає професійну мобільність педагога, вміння адаптуватись до змінності соціально життя (Сотська, 2017: 390). Акмеологічність викладача є компетентністю щодо соціальної і психологічної адаптації до різних умов з метою підлаштування і підвищення ефективності власних професійних практик. Перцептивна компетентність, як вміння підлаштовувати власні методи під конкретну учнівську групу є важливим проявом і схожим в типі адаптивності до акмеологічної компетентності. Акмеологічний підхід передбачає забезпечення підґрунтя професійного і особистісного зростання викладача в різних аспектах, а найголовніше в процесах «самості»: самовдосконалення, творче самопізнання, самоорганізацію тощо (Сотська, 2017: 391). Соціальна мобільність і адаптивність є проявами акмеологічного підходу і є важливим фактором соціально-перцептивної компетентності. Імідж як широке поняття в даному випадку знаходиться під впливом стратегій комунікації вчителя, акмеологічної компетенції. Виходячи з принципу про зв'язок зовнішніх і внутрішніх проявів, гармонійний імідж педагога стає конгруентним при дійсного зв'язку в психологічному плані зовнішнього і внутрішнього. Тому налагодження гармонійності різних проявів особистості викладача стає складним в психологічному вимірі завданням, що вимагає узгодження різних параметрів між собою.

**Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.** Формування іміджевих стратегій як складової соціально-перцептивної компетентності педагога являє собою складний і неоднорідний процес. Імідж педагога передбачає не тільки формування певного відповідного до викладання зовнішнього вигляду, але і формування відповідності зовнішніх проявів внутрішнім. Іміджеві стратегії вчителя в своєму спрямуванні співвідносяться з завданнями акмеології, як формування продуктивного і розвиваючого середовища для вчителя і учнів, в якому вони зможуть налагодити продуктивний навчально-виховний процес

Імідж педагога пов'язаний з необхідністю включення його сприйняття і атрибутів як компонента оточуючого навчального закладу задля гармонізації і активізації навчального середовища освітнього закладу. Імідж повинен гармонізувати з навчальною активністю і бути адекватним до навчально-виховних завдань. Імідж педагога суб'єктивно сприймається учнями і оцінюється в залежності від його наповнення і соціокультурних установок учнів і посідає значне місце серед факторів, що впливають на процес викладання. Від ступеня налагодження комунікації вчителя і учня залежить успіх навчально-виховної роботи. Перцептивна ж компетентність передбачає змінення власного підходу до викладання в залежності від реакції аудиторії. Адекватний імідж і поведінка вчителя, його дії в комплексі повинні оформлювати гармонійність сприйняття уроку учнями, можливо слугувати фоном і направляти, акцентувати певну інформацію. В цьому полягає когнітивна функція іміджевих стратегій викладача, які через емоційність створюють умови для вивчення навчального матеріалу. Використання мультисенсорного викладання, як комбінації різних підходів до навчально-виховного процесу, формування продуктивних активностей можливі при адекватному іміджі педагога. В контексті взаємодії

«людина-соціальна група» для педагога особливо гостро постає питання як взаємодії з учнівським колективом, так і створення сприятливих умов для навчально-виховного процесу, нейтралізація можливих негативних проявів і тенденцій. Правильно побудований імідж в такій ситуації значно полегшує налагодження взаємодії з учнями і нівелює деякі негативні невербальні прояви.

Завданням педагога в ході проведення викладання стає досягнення довгострокових знань і вмінь учнями. Процеси конгруентності навчання, створення сприятливих умов для інтеріоризації і екстеріоризації знань учнями потребують як когнітивної, інформаційної компоненти, так і налагодження вербальної і невербальної комунікації. В цьому аспекті іміджеві стратегії стають для педагога інструментальними функціями, які допомагають в інтенсифікації навчання. В цьому аспекті перцептивна компетенція педагога, його вміння змінювати модель викладання в залежності від ситуації залежить від сприйняття учнівською аудиторією. Тому, правильний імідж стає інструментом налагодження нових підходів в рамках побудови перцептивної компетенції.

#### ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Бучма, В. В. (2019). Роль особистісних цінностей вчителів у становленні діалогічного спілкування з учнями підліткового віку. *Аксіогенез обдарованої особистості: стратегії емпіричного дослідження : тези доповідей VIII науково-практичного семінару*. Київ, С. 13–14. <http://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/lpo/>

Вознюк, О. В. (2009). Особливості педагогічної синергетики. *Історія. Філософія. Релігієзнавство. Науковий журнал*. 2, С. 5–9.

Гаркавенко, Н. В. & Доскач, С. С. (2023). Конгруентність як розуміння емоційного стану особистості у процесі спілкування. *Габітус : психологія особистості*, 45, 121–127. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6972>

Донець, І. М., Григоренко, А. С., Волошина, О. В. & Штепа, К. В. (2020). Діалогізація педагогічної взаємодії як умова розвитку професійної спрямованості студентів медичного вузу. *Актуальні проблеми сучасної медицини*, Т. 20, 2 (70), 221–226. DOI: <https://doi.org/10.31718/2077-1096.20.2.221>

Євтушенко, Г. В., Бабошко, А. І. & Бушля, Д. І. (2016). Імідж сучасного викладача: сутність та особливості формування. *Вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*, 11, 630–634.

Закон України «Про вищу освіту». (редакція від 16.08.2024). *Законодавство України / Верховна Рада України*. <https://ips.ligazakon.net/document/T141556>

Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років: проєкт. URL: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/319-proekt-kontseptsiya-rozvitku-osviti-ukrajini-na-period-2015-2025-rokiv>

Литвинова, С. Г. (2021). Використання технологій мультисенсорного навчання для підвищення якості освіти в закладах загальної середньої освіти. *Звітна науково-практична конференція Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: матеріали науково-практичної конференції, 11 лютого 2021 р.*, Київ : ПТЗН НАПН України, 61–63.

Мельниченко, О. В. (2020). Андрагогічні принципи освіти дорослих та забезпечення якості неперервної педагогічної освіти. *Педагогічна освіта :*

Теорія і практика. Психологія. Педагогіка, 33, 24–30. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.33.3>

Ніколаєнко, С. І. (2013). Конфлікти у педагогічній взаємодії та способи їх розв'язання. *Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди". Дод. 1 до Вип. 29, Том 5 : Тем. вип. «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання»*. 222–227.

Овсюк, Д. Р. & Рибалко, Л. С. (2024). Стимулювання інноваційної діяльності викладача вищої школи. *Імідж сучасного педагога*, 1(214), 31–36. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-1\(214\)-31-36](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-1(214)-31-36).

Олексенко, В. П. (2015). Формування професійного іміджу сучасного вчителя. *Проблеми освіти*, 84, 258–263.

Про освіту: Закон України (редакція від 16.01.2020). *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України (в ред. від 20.05.2020). *Законодавство України* / Верховна Рада України: офіц. сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>

Про фахову передвищу освіту: Закон (в ред. від 20.03.2020 № 2745-VIII). *Законодавство України* / Верховна Рада України: офіц. сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

Сотська, Г. (2017). Акмеологічний підхід у педагогічній освіті України. *Edukacja dla przyszłości w świetle wyzwań XXI wieku. Bydgoszcz*, 387–396.

Чекстере, Ю. А. (2021). Емпатія як складова педагогічної культури педагога. *Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України*, URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84274362.pdf>

## REFERENCES

Buchma, V. V. (2019). Rolj osobystisnykh cinnostej vchyteliv u stanovlenni dialoghichnogho spilkuvannja z uchnjamy pidlitkovogho viku [The role of teachers' personal values in the formation of dialogic communication with adolescent students]. *Aksioghenez obdarovanoji osobystosti: strateghiji empirychnogho doslidzhennja : tezy dopovidej VIII naukovo-praktychnogho seminaru*. Kyjiv, 13–14. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/lpo/3> [in Ukrainian].

Voznjuk, O. V. (2009). Osoblyvosti pedaghoghichnoji synerghetyky [Features of pedagogical synergetics]. *Istorija. Filosofija. Religijeznavstvo. Naukovyj zhurnal.* 2, 5–9. [in Ukrainian].

Gharkavenko, N. V. & Doskach, S. S. (2023). Konghruentnistj jak rozuminnja emocijnogho stanu osobystosti u procesi spilkuvannja [Congruence as an understanding of the emotional state of an individual in the process of communication]. *Ghabitus : psykhologhija osobystosti*, 45, 121–127. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6972> [in Ukrainian].

Donecj, I. M., Ghryghorenko, A. S., Voloshyna, O. V. & Shtepa, K. V. (2020). Dialoghizacija pedaghoghichnoji vzajemodiji jak umova rozvytku profesijnioji sprjamovanosti studentiv medychnogho vuzu [Dialogization of pedagogical interaction as a condition for the development of the professional orientation of students of a medical university]. *Aktualjni problemy suchasnoji medycyny*, T. 20, 2 (70), 221–226. DOI: <https://doi.org/10.31718/2077-1096.20.2.221> [in Ukrainian].

Jevtushenko, Gh. V., Baboshko, A. I. & Bushlja, D. I. (2016). Imidzh

suchasnogho vykladacha: sutnistj ta osoblyvosti formuvannja [The image of a modern teacher: the essence and peculiarities of formation]. *Visnyk Mykolajivsjkogho nacionaljnogho universytetu imeni V. O. Sukhomlynsjkogho*, 11, 630–634. [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy «Pro vyshhu osvitu». (redakcija vid 16.08.2024) [The Law of Ukraine]. *On Higher Education Zakonodavstvo Ukrainy / Verkhovna Rada Ukrainy*. <https://ips.ligazakon.net/document/T141556> [in Ukrainian].

Koncepcija rozvytku osvity Ukrainy na period 2015–2025 rokiv: projekt. [Concept of education development of Ukraine for the period 2015–2025: project]. URL: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/319-proekt-kontseptsija-rozvitku-osviti-ukrajini-na-period-2015-2025-rokiv> [in Ukrainian].

Lytvynova, S. Gh. (2021). Vykorystannja tekhnologij muljtsensornogho navchannja dlja pidvyshhennja jakosti osvity v zakladakh zaghaljnoji serednjoji osvity [Using multisensory learning technologies to improve the quality of education in secondary education institutions]. *Zvitna nauково-praktychna konferencija Instytutu informacijnykh tekhnologij i zasobiv navchannja NAPN Ukrainy : materialy nauково-praktyčnoji konferenciji, 11 ljutogho 2021 r., Kyjiv : IITZN NAPN Ukrainy*, 61–63. [in Ukrainian].

Melnychenko, O. V. (2020). Andraghoghichni pryncypy osvity doroslykh ta zabezpechennja jakosti neperervnoji pedaghoghichnoji osvity [Andragogical principles of adult education and ensuring the quality of continuous pedagogical education]. *Pedaqhoqhichna osvita : Teorija i praktyka. Psykholoqhija. Pedaqhoqhika*, 33, 24–30. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2020.33.3> [in Ukrainian].

Nikolajenko, S. I. (2013). Konflikty u pedaghoghichnij vzajemodiji ta sposoby jikh rozv'jazannja [Conflicts in pedagogical interaction and ways to resolve them]. *Ghumanitarnyj visnyk DVNZ "Perejaslav-Khmelnyc'kyj derzhavnyj pedaghoghichnyj universytet im. Ghryghorija Skovorody". Dod. 1 do Vyp. 29, Tom 5 : Tem. vyp. «Mizhnarodni Chelpanivsjki psykhologho-pedaghoghichni chytannja»*. 222–227. [in Ukrainian].

Ovsjuk, D. R. & Rybalko, L. S. (2024). Stymuljuvannja innovacijnoji dijalnosti vykladacha vyshhoji shkoly [Stimulation of the innovative activity of the teacher of the higher school.]. *Imidzh suchasnogho pedaqhoqha*, 1 (214), 31–36. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-1\(214\)-31-36](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2024-1(214)-31-36) [in Ukrainian].

Oleksenko, V. P. (2015). Formuvannja profesijnogho imidzhu suchasnogho vchytelja [Formation of the professional image of a modern teacher]. *Problemy osvity*, 84, 258–263. [in Ukrainian].

Pro osvitu: Zakon Ukrainy (redakcija vid 16.01.2020) [On education: Law of Ukraine (edited on January 16, 2020)]. *Zakonodavstvo Ukrainy / Verkhovna Rada Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

Pro profesijnu (profesijno-tekhnicnu) osvitu: Zakon Ukrainy (v red. vid 20.05.2020) [On professional (vocational and technical) education: Law of Ukraine (as amended from 05.20.2020)]. *Zakonodavstvo Ukrainy / Verkhovna Rada Ukrainy: ofic. sajт*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

Pro fakhovu peredvyshhu osvitu: Zakon (v red. vid 20.03.2020 # 2745-VIII). [On vocational pre-university education: Law (as amended on March 20, 2020 No. 2745-VIII)]. *Zakonodavstvo Ukrainy / Verkhovna Rada Ukrainy: ofic. sajт*.



URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> [in Ukrainian].

Sotska, H. (2017). Akmeologichniy pidkhid u pedahohichnii osviti Ukrainy [Acmeological approach in pedagogical education in Ukraine]. *Edukacja dla przyszłości w świetle wyzwań XXI wieku*. 387–396. <https://lib.iitta.gov.ua/709238/1/sotska2.pdf> [in Ukrainian].

Chekstere, Ju. A. (2021). Empatija jak skladova pedaghogichnoji kuljтуры pedaghogha [Empathy as a component of the teacher's pedagogical culture]. *Instytut psykholohiji im. Gh.S. Kostjuka NAPN Ukrajiny*, URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84274362.pdf> [in Ukrainian].

### АНОТАЦІЯ

*В статті проведено аналіз іміджевих стратегій в аспекті побудови комунікації викладача і учнів, їх вплив на процеси як засвоєння інформації в ході навчально-виховного процесу, так і функціонування соціокультурного середовища учнівського колективу. Виявлено особливості впливу іміджу викладача як на формування адекватного навчального процесу, так і засвоєння інформації учнями. Встановлено місце іміджевих стратегій в процесах інтенсифікації навчально-виховного процесу, так і гармонізацію середовища учнівського колективу.*

*Авторами статті досліджено процеси як безпосередньої побудови іміджу викладача, особливості аналізу впливів на ці процеси, так і цілу низку різноманітних факторів, що здійснюють вплив на цей процес: вплив соціокультурного фону колективу, особливостей діалогу «вчитель-учень», видів комунікації під час викладання, способи сприйняття інформації, вплив інноваційних методик на процес викладання і засвоєння інформації учнями.*

*Місце і роль іміджевих стратегій і їх вплив на змінність процесу викладання є метою даної статті. Розуміння як місця іміджевих стратегій в ході навчально-виховного процесу, так і супутніх процесів довкола них: способів комунікації, педагогічних цінностей і завдань, місця свідомості і усвідомлення себе учнем в ході проведення навчання; розуміння як інноваційності, так і мультисенсорності викладання, а також процесів емпатії і конгруентності, як психологічних аспектів впливу на навчально-виховний процес постають як істотна складова сучасного навчально-виховного процесу. Тому визначення особливостей їх функціонування і розгортання в процесі викладання постає актуальною проблемою сучасної педагогічної науки.*

**Ключові слова:** *перцептивна компетентність, синергія, мультисенсорне навчання, іміджеві стратегії, імідж, акмеологія.*